

SZEMELVÉNYEK A KÖRNYEI EGYHÁZ-KÖZSÉG ELMÚLT MÁSFÉL ÉVSZÁZADÁBÓL

A templomépítésére Mezner Sándor plébános úr idejében került sor, aki 1858-tól 1876-ig volt Környén lelképásztor. Az itt töltött tizenhét év lelképésben megerősítette az amúgy jó egészségnek sajnos nem örvendő plébánost, akit a hívek nagy szeretete és gondoskodása vett körül. Így a kegyúr bizalmát élvezve és hívek segítségével bízza látott hozzá Isten házána építéséhez.

KÖRNYÉN élt egy nagyon idős néni, aki 1947-ben még arról mesélt nekünk, gyerekeknek, hogy amikor elbontották a régi templomot, akkor fából készítettek egy ideiglenes miséző helyet, tetejét náddal fedték, és kiülték a mellékoltárt is. Mindennap este, aki tudott, ott imádkozott a plébános úrral együtt a templom sikeres felépítéséért.

Környei káplánok a XX. században

Az 1875. évi vizitációs jegyzőkönyv alapján kapunk képet az akkori viszonyokról. A templom fel volt szentelve. A főoltár képe, a Háromkirályok hódolata a kis Jézus előtt az új képhagyomány szerint a kegyúri család tagjainak arcvonásait örökölte meg alakjaiban. A régi oltárt nagypénteken használták Krisztus sírjának. A mellékoltár Szűz Mária képével még nem volt felszerelve. A szöszék új volt, orgonát még csak ezután építettek. Örökmécs és keresztelő kút volt a templomban. A templomnak három felszentelt harangja volt, amit a hívek tartottak fenn, és volt toronyórája is – szintén a híveké. A hívek munkáltak a templomföldet is, összesen 45 holdat.

Megtudjuk az egyházi kötetből azt is, hogy a hívek száma ekkor 1120 fő német és magyar, a filiákban 179 magyar élt. A hívek Isten és az egyház parancsait megtartották. Gyónásukat elvégezték, a böjtöket megtartották. Vasár- és ünnepnaponként és ünnepnaponként és ünnepnaponként tartották, az iskolában hetente három alkalommal volt hittan.

Mezner Sándor 1876-ban plébániát cserélt Koch Adolffal, és Környéről Bányavára távozott. 1889 március 25-én visszaadta lelkét teremtőjének. Koch Adolf 1876-tól 1890-ig Környe plébánosa volt, aki teljes odaadással dolgozott hívei és az egész község szociális és társadalmi helyzetének a javításán. Egyik fő műve volt a környei hitelszövetkezet megalapítása. Az egyházmegyei Circulare ezt mond-

Bérmálkozásra készülő leányok csoportja az 1950-es években. Balról Horváth Marianna, Sill Márta, Horváth Beáta, Mészáros Katalin és Kirchner Teréz

érdekelték a letűnt korok emlékei is. Harmincnyolc évig viselte hívei lelki gondját, 1928. december 16-án halt meg Környén. Nyughelye az új temetőben a főkeresztől balra van.

Minden fejlődés igyekszik valami régit elpusztítani és helyébe valami mást, újat hozni, így volt ez a hagyományos népszokások esetében is Környén. Láng Antal jegyző úr azonban nagyon sokat tett azért, hogy a régi hagyományok és népszokások megmaradjanak. Ilyen szokások éltek keresztelésnél, halottvirrasztásnál, temetésnél és esküvőnél. Karácsonykor volt pásztorjáték, nagy héten kerepélés, húsvétkor piros tojás-ajándékozás és locsolkodás (vízzel), zajlott a májusfaállítás, a pünkösddőlés, és külön említést érdemelnek a búcsú szokások: a három nap és annak vendégrendje. Mivel ezek mind egyházi liturgiához alkalmazkodó szokások voltak, ezért felelevenítésük a mindenkori plébános hozzájárulásával történt a faluban.

Az egyház életében a szelíd lelkű plébános mindent megtett híveikért, ezért is érintette őt nagy szomorúsággal az a tény, hogy a templompénztárból eltűnt 12 000 korona. A Magyarország ezeréves fennállását ünneplő község 1896-ban a templom melletti tér déli oldalán emléket állított. Egy sziklatömböt, melynek csiszolt kölapjára a következő szöveg került: „Kard foglalta el, kereszt tartotta fenn e hazát 896–1896.”

Az 1912-es vizitációban először olvashatjuk, hogy a templom javítására szorult. Sumbzky plébános úrról tudjuk, hogy ő írta meg Környe történetét, szépen tudott festeni, és érdeklődött a letűnt korok emlékei is. Harmincnyolc évig viselte hívei lelki gondját, 1928. december 16-án halt meg Környén. Nyughelye az új temetőben a főkeresztől balra van.

ta róla: jámbor, a szent és profán tudományokban jártas pap, aki fíradhatatlan az iskolás ifjúság nevelésében, és híveinek buzgó lelképásztora. Környén halt meg 1890. március 26-án rövid betegség után. Nyughelye a les-hegyi temető. A következő plébános Alsógalláról került Környére Sumbzky Antal személyében, aki 1890 és 1928 között élt Környén. Ebben az időben gördült fel az első csille szén a gróf Esterházy Ferencről elnevezett aknából Tátabányán. A szénfeltárás a környei lakóknak biztos megélhetést jelentett. 1902-ben megépült a Bányhida–Kisbér–Pápa vasútvonal. Majd Környe határában is szén találtak. Láng Antal szerint Környe ebben az időben élte fénykorát.

Környe új plébánosa 1929-től 1945-ig Weisz József volt. 1929-ben megalakultak a magyar püspöki kar elhatározásából az egyházközségek képviselő-testületei. Környén az egyházközség világi elnöke Láng Antal lett, a templomatya pedig idősebb Bokovics István.

1934-ben egyházmegyei vizitáció volt Környén. Ebből megtudjuk, hogy a mellékoltár már Szűz Mária szeplőtelen fogantatása tiszteletére volt felszentelve, a kegykápolna oltára pedig a Fájadalmas Szűz tiszteletére. Megtudjuk továbbá azt is, hogy a templomban formális katekizist nem tartottak, de minden vasárnap az iskolában más-más csoportnak tartottak előadásokat. Első vasárnap asszonyok, második vasárnap lányok, harmadik vasárnap ifjak, negyedik vasárnap pedig férfiak lehettek a résztvevők. A Rózsafüzér Társulatnak 215 tagja volt, a Jézus Szíve Társulat 74 taggal működött.

Közeledett 1938, a budapesti Eucharisztikus Kongresszus éve, valamint Szent István halálának 900. évfordulója. Ezeknek méltó megünneplésére készült Környe község és az egyházközség is. Közadakozásból Pandur György győri festőművésszel kifestették a templomot. Ő al secco technikával megfestette a szentély mennyezetén Jézus megkeresztelésének jelenetét, a hajójában pedig a kánaani menyegzőt és Urunk színeváltozását. A község a Szent István-év emlékére utcát nevezett el a szent királyról.

Ebben az évben javították az orgonát is. Endrédy Zoltántól tudjuk, hogy a buzgó orgonajavító sokáig dolgozott, és gyertyalángot használt. Amikor a munkáját befejezte este, elfelejtette a gyertyát eloltni. A leégett gyertya meggyújtotta az orgonát, és feketére kormozta a kórus feletti mennyezetet, szekőkóval együtt.

1944 és 1945 között Környe harcstírtérré változott. Mérhetetlen szenvedés, gyász és félelem tartotta uralma alatt a falu lakosságát. Ezt már a beteg Weisz

plébános úr nem tudta elviselni, és 1945 júliusában nyugdíjazását kérte. A beteg plébános segítségére 1944 áprilisában került Környére dr. Eperjes Ernő. A legnehezebb időben is teljesítette a papi hivatással járó feladatokat. Különösen megviselte a háború szörnyisége, majd híveinek kitelepítése, az új telepek érkezése és a felvidékről kitelepítettek fogadása. Minden igyekezetével azon munkálkodott, hogy a lelkiekben sérült, többféle kultúrával és szokásvilággal érkezők és a tősgyökeres környeiek egymást megértve és segítve közösen munkálkodjanak Isten dicsőségére. Új egyházközségi képviselő-testület alakított, bevonta az egyház életébe az új lakosokat is. Szépen, egyetértésben dolgoztak. Az új társadalmi rendszer kialakulása, a tsz-szervezés és a klérus megfigyelése azonban

Egy esküvő másfél száz év sok ezer esketéséből

ismét megrémítette a sokat megélt fiatal plébánost, aki 1952-ben elhagyta az országot, és haláláig Münchenben az emigráns magyarság egyik fontos lelki vezetőjeként tevékenykedett.

Környe plébánosa 1952 és 1987 között Endrédy Zoltán Sándor volt. Rá várt az a feladat, hogy a templomról eltüntesse a háború okozta sérüléseket. Az egyházközség 1955-ben megkezdte a renoválást. A munkát Németh Emil főmérnök irányítása mellett Varga János kőműves végezte, segítői a hívek voltak sok-sok önkéntes munkával. Megjavították a tornyot, kijavították a sérült tetőt is. Ennek emlékét

Endrédy Zoltán Sándor 1966-ban, a templom százéves fennállásának emlékére renováltatta a templom belső terét. Az illetékes hatóságok és az Országos Műemléki Felügyelőség engedélyje alapján Závoray Zoltán tanár, képzőművész újította fel a templom egész belső falfelületét. A kívül-belül megújult templomot Bánk József áldotta meg 1966. augusztus 7-én.

Endrédy Zoltán plébános úr híveit szerető, oktató és segítő ember volt. Amíg lehetett, addig az iskolában tanította a hittant, de nem a megszokott módon, hanem egyszerű példák alapján jutottunk el a hit igazságaihoz, érdeklődve és kíváncsian. Gyakran a nyári szünetben kirándultunk vele. Megjártuk a környező romokat, és mesélt a dicső múltrol, de nemcsak nekünk, az akkori iskolásoknak, hanem még a gyerekeinknek is. Műveltségével nem kérkedett, tudását szétszórtá, mint a bibliai magvető. Endrédy Zoltán Sándor plébánosról el kell mondanunk, hogy nagyon sokat foglalkozott az irodalommal és a régészettel. Nagy sikere volt a XII. Piusz pápa tiszteletére írt Békehimnuszának, melyet öt nyelvre fordítottak le, és megzenésítettek. Verseskötetei: Tüzek közé keverve (1939), A csend foglya szól (1942). Soproni tartózkodásának emlékére írta Boldogaszony Sopron felett című könyvét, mely 1948-ban jelent meg.

NAGYON termékenyek bizonyult a Környén eltöltött három és fél évtized során, azonban szembetűnő zárkózottság és bizonytalanság, később pedig bizalmatlanság vette Munkássága eredményét

nagyon sokszor ellopták, hanganyagát és cikkeit megsemmisítették a hozzá nem értő emberek. Idős korában összesen tizenegy betörést élt át hűgával együtt, és volt közöttük olyan betöréses rablás is, amelyben az életük is veszélyben volt. Halála után megmaradt értékeit rokonai örökölték. Nyughelye Környe, a les-hegyi új temető.

Papp Kálmán győri püspök látogatása a rideg 1950-es években. A háttérben idősebb Hegyháti Alajos, aki két évtizedig az igazgató-tanítói állás mellett kántorként is szolgált a községet

A rendkívül intelligens Endrédy Zoltán korában helytörténeti gyűjtemény lett a plébániaudvar. Ő már akkor tudta, hogy római erőd romjait rejti Környe alatt a mindent adó és mindent befogadó anyaföld